

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

18. évfolyam - 2.szám

2010. április hó

A TARTALOMBÓL

Állásfoglalás a Szépművészeti Múzeum bővítésével kapcsolatban

**Műemlékvédelmi Világnap 2010
ICOMOS- és Műemlékvédelmi Citrom-díjak**

**Műemlékvédelmi Világnap 2010
Jubileumi Möller István Emlékérmek**

**Konferencia a Régészeti Örökségvédelemről és
Múzeumok szerepvállalásáról Záródokumentum**

Műemléki kerekasztal a brit trónörökösrel

**Emlékezzünk rá, hogy...
Rejtett évfordulóink**

A 2010-es év első negyedében nagy örömmel értesültünk arról, hogy

Vízy László munkásságát Alpár Ignác díjjal ismerték el

Vízy László építész az ÉTE Építéstudományi Egyesület 2010. február 4-iki közgyűlésén műemlékvédelmi és építésügyi hatósági munkásságának elismeréseképpen Alpár Ignác díjban részesült.

Dr. Gerő László díjat kapott Czétényi Piroska

2010. március 8-án Dr. Czétényi Piroska a MUOSZ Építészeti, Képző- és Iparművészeti Szakosztálya által alapított Dr. Gerő László díjat vehette át a magyar műemlékvédelmi kultúra területén kifejtett fél évszázados eredményes munkásságáért, valamint a Budapesti Műemlékfelügyelőség és a Magyar Építész Kamara Műemlékvédelmi és Restaurátori Tagozatának vezetéséért.

Rados Jenő-emlékérmet kapott Örsi Károly

A BME Építésmérnöki Kar Tanácsa az idei Rados Jenő Emlékérmet Dr. Örsi Károly tájépítésznek ítélte, aki az Emlékérmet 2010. március 31-én a BME Rectori Tanácstermében ünnepélyes keretek között vehette át.

Dr. Prokopp Mária művészettörténészt, egyetemi tanárt, 2010. március 14-én a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztjével tüntették ki

Nemzeti ünnepünk alkalmából Hiller István oktatási és kulturális miniszter kimagasló színvonalú munkája elismeréseként a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztje kitüntetést adományozta Prokopp Mária művészettörténésznek, az ELTE Művészettörténeti Intézet professor emeritusának.

Minden kitüntetettnek szívből gratulálunk!

2010. március 1-jén a Pesti Vármegyeházán került megrendezésre a Régészeti Örökségvédelemről és a Múzeumok szerepvállalásáról megrendezett konferencia.

Az alábbiakban adjuk közre a konferencia összefoglalóját, záródokumentumát:

Általános megállapítások

Egységes nemzeti örökségről van szó, mely egységes törődést, egységes kezelést igényel
Az örökségvédelem eredendő (200 éve létező), nélkülözhetetlen és állandó tényezői a múzeumok.

A jelenlegi helyzet jellemzői

1997-2004 között, a beruházásokhoz kapcsolódó feltárások lehetőségeivel a múzeumok élni tudtak

- régészeti gyűjteményeinek helyzete jelentősen javult
- szakembereinek száma, technikai szintje emelkedett
- feltárásainak társadalmi hasznosulása erősödött (kiállítások, tudományos műhelyek)
- jelentős önkormányzati raktárfejlesztések, régészeti bázisok, logisztikai központok jöttek létre az ország különböző pontjain (megtöltött raktártér min. 50.000 m3)

Elmaradt intézkedések:

- központi rendelkezés a régészeti leletanyag raktárhelyzetének megoldására (2003: a múzeumigazgatók 17 ezer m2 raktárigényt prognosztizáltak)
- az egységes nyilvántartási és informatikai rendszer bevezetése, amely minden gyűjtemény számára elérhető és korszerű lett volna

Hibás intézkedések

- A KÖSZ megjelenésével a korábban egységes jogszabályok mentén és területi alapon működő régészeti örökségvédelem (pénzügyi alapon) jogilag és területileg is kettévált.
- Az önszerveződésből és csekély központi támogatásból erőt merítő területileg illetékes múzeumok mellett a KÖSZ jelentős központi támogatással érvényesül
- Az utóbbi években az örökségvédelmet érintő jogszabályok a szakmai szempontok figyelmen kívül hagyásával születtek, esetenként törvényességük is vitatható

Eredmény:

- A megelőző feltárások bevételeire alapozott múzeumi struktúra fejlődése egyenetlen irányt vett
- Az elmúlt 3 év gyakorlati, mindennapos tapasztalatai, kimutatásai azt bizonyítják, hogy a feltáró munka a KÖSZ keretein belül:
  - nem lett olcsóbb, sőt...
  - nem lett gyorsabb, sőt...
  - nem lett hatékonyabb, sőt...
  - nem lett szakszerűbb, sőt...

ennek ellenkezője következett be, s a beruházók múzeumokkal való szerződéskötés lehetőségeit keresik

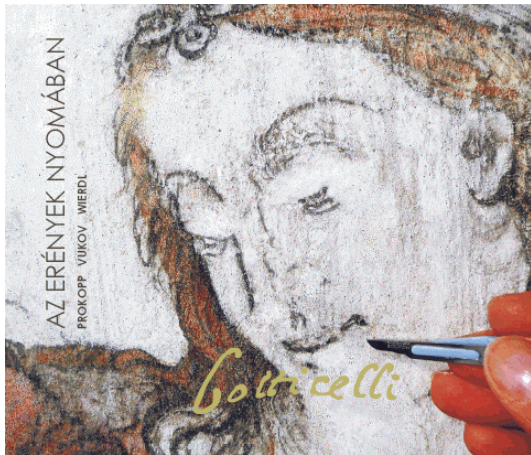
Szival, tittel.
Dr. Rémerfloriss
Köszönetnyilvánítás a Magyar Régészeti Társaság részéről
Budapest, 2010. március 1.

- A KÖSZ által kiásott leletanyag sorsa, végleges elhelyezése kezdettől fogva bizonytalan és ellenőrizhetetlen.
- A lelőhelyek feltárásának joga **nem szakmai alapon dől el**, ami a tudományos feldolgozást és az eredményekhez való hozzáférést nehezíti, esetleg akadályozza.
- **Nincs határidő** arra, hogy mikor jut el a leletanyag a múzeumokba, ahol majd része lesz a közművelődésnek.
- A folyamatban vannak **bizonytalan finanszírozású munkafázisok**.
- A kialakult **párhuzamos intézményben rendeletileg nem szabályozott a leletanyag kezelése, a nyilvántartás valamint a kutathatóság és az ellenőrzés!**

Mire van szükség?

- A régészeti örökségvédelem és muzeológia terén hiányzó központi rendelkezések meghozatalára – az egységes nemzeti örökség országosan egységes feltételek mellett garantált védelme érdekében pl. működési struktúra, finanszírozás, alapvető normatívák meghatározása, stb.)
- Az egyoldalúan meghozott, rossz és káros rendeletek visszavonására.
- A szakmai szempontok mellett a lakossági, társadalmi érdekek szintén azt kívánják meg, hogy a leletanyag helyben maradjon, s a helyi azonosságtudat társadalmat összekovácsoló ereje legyen.
- Tisztázandók a véletlenül, vagy feltárás során előkerülő régészeti leletek tulajdonlásának, elhelyezésének gondjai
- Be kell vezetni az értékarányos jutalmazást, mely a találót és az ingatlan tulajdonosát azonos mértékben megilleti
- Az illegális leletgyűjtés visszaszorítása
  - Törvényi tiltás, szankcionálás
  - Felvilágosítás, tájékoztatás
  - Őrzés, védelem erősítése
    - KÖH lelőhely-felügyelet a természetvédelmi felügyelettel együttműködve
    - Fémleletek szisztematikus felszíni begyűjtése múzeumok által
    - Ingatlantulajdonosok bevonása anyagi érdekeltségük megteremtésével
- Régészeti lelet áruba bocsáthatóságának feltétele
  - Az állami tulajdonjog kimondása (1949) előtti előkerülés
  - Igazolt eredet
  - Bizonyítási kötelezettség az eladónál
- Meg kell szüntetni az ásatásvezető régészek és az intézmények egyenetlen leterheltségét
- A feltárt leletanyag konzerválásának és leltározásának szűk keresztmetszetét fel lehet számolni
  - Ha a kutathatósághoz, hozzáféréshez és a közzétételhez szükséges minden szakmai munkafázisnak biztosított a **finanszírozása**.
  - Ha a folyamat **átlátható**, világos és egyértelmű felhatalmazásokkal rendelkező **intézményrendszerben** valósul meg, mely a teljes folyamatot lefedi.
  - Ha a folyamat **egységes szakmai irányítás** alatt történik - az ásatásvezető régész irányító szerepe egészen a közzétételig.
  - Ha vannak **egységes, számon kérhető szakmai követelmények**.
  - Ha a folyamat minden eleme - minden résztvevő esetében - **ellenőrizhető**.
- Meg kell szüntetni az intézményrendszer párhuzamosságait az alábbiak figyelembe vételével:
  - szakmai fázisokra épülő, logikus régészeti örökségvédelmi rendszer működtetése, **területi és normatív alapon**,
  - A **szakmai színvonal jogszabályban biztosított ellenőrzése** minden részvevő esetében és valamennyi munkafázisban (régész szakmai szervezetek közreműködésével).
- Az ásatásvezető régész számára a feltárástól a publikálásig a teljes folyamat végigkísérésére biztosítani kell a lehetőséget.

2010. március 18-án került sor az Örökség Galériában az *Erények Nyomában* című kiállítás megnyitójára, mely egyben könyvbemutató is volt.

Az azonos címet viselő, és az esztergomi Studioloról szóló több száz fotót és rajzot tartalmazó könyv a helyszínt évtizedek óta kutató Prokopp Mária művészettörténész, Vukov Konstantin építészettörténész és a falképek restaurálásán dolgozó Wierdl Zsuzsa falképrestaurátor közös munkája.

A könyvet Czétényi Piroska, a Magyar Építész Kamara Műemléki és Restauratori Tagozatának elnöke mutatta be a nagyközönségnek:

Tisztelt meghívottak, vendégek, barátok és kollégák,

Egy olyan könyvet bemutatni, melynek létrejöttét - nagy szerencsémre - részben figyelemmel kísérhettem, ami személyes élmény, és így nem lehet más az ismertetés, mint szubjektív. A szerzővel és ezzel a különleges munkával hosszú évekkal ezelőtt találkoztam először, ugyanitt, ugyanebben a teremben az esztergomi királyi palota falképeinek feltárásáról bemutatott anyagánál. Az azóta eltelt évtized az esztergomi várpalota és Vitéz János Studiolojához tartozó építészet - és művészet - történetében felismert és feltárt nyomok a magyarországi reneszánsz sejtett értékeit tárták napvilágra a 2000-óta folytatott munkálatok.

A könyv célja világos, hitelesen szól a szakma egyetértő és kétkedő feleihez, valamint az értő és érdeklődő nagyközönséghez a feltárt freskó festészeti és építészeti részletek magyarázatáról. Mindezekre visszavetíti a szerző a saját kétkézi munkájával a feltárás közben szerzett cáfolhatatlan ismereteit.

Ezen ismeretek a korszak festészeti formavilágának, technikáinak, alkalmazott anyagainak, eszközeinek széleskörű tanulmányozásán és e korszak alkotásain már folytatott vizsgálatain alapul. A könyv részletesen ismerteti a rajzi, festészeti analógiákat, vonalvezetés és kompozíció rokon elemeit, melyeket kizárólag az ebben jártas szem és memória fedezhet fel. A remek illusztrációkon bármely, még a gyakorlatlan olvasó is rádöbben a részletek rajzi azonosságaira.

A restaurátori tevékenység a sokrétű elméleti ismeretek alkalmazásával kemény, kitartó, kétkézi fizikai munka. A restaurátor az éles szikével választja le az annak idején ecsettel könnyen odavetett lehelet vékony rétegeket, anélkül, hogy az alatta lévő megsérülhessen. A munkafolyamat óriási meglepetéseket tartogat, különösen a mai modern eszközökkel; hiszen eddig ismeretlen, láthatatlan felületek jeleníthetők meg, réteg alatti rajzolatokkal, színekkel, melyek a mester technikájáról szólnak, minden leírásnál biztosabban. Szem előtt kell tartani, hogy az épület vitathatatlan tényeket rögzít, csak meg kell tudni szólaltatni, amihez ma már számítógépes rétegvizsgálatok állnak rendelkezésre. Ilyen a hét hullámhosszon működő kamera, mely a szemmel nem látható rétegeket milliméter pontossággal, tökéletesen elkülöníti, megismerhetők az eredeti és későbbi beavatkozások egyaránt.

A vizsgálatok után a tisztítás voltaképpen veszélytelenítéssel kezdődött, ki kellett vonni a rétegekből az 1970-es évek restaurálásakor használt konzerválószer, a paraloidot, mert az hosszú távon a freskók pusztulásához vezetett volna. A festett felületen ugyanis páncélszerű réteggel blokkolta a faltest és felülete természetes párolgását. Ez a művelet maga három évi, gázálcban végzett küzdelem volt. A módszer a fal fizikai tulajdonságait egészségessé tette, a restaurátorra nézve azonban nem volt veszélytelen. Az eljárás kikísérletezését még 1996-ban végezte a szerző az ICCROM-al való együttműködésben a Forum Romanum Oratorio dei Quaranta Martiri épületén.

A könyv nyomozati felfedezései izgalmasak és szerteágazók – és mint a valódi detektív történetben – egymástól távol álló részletek idővel egymáshoz szorosan illeszkednek, mint például az oszlopfü alatt meghúzódott figurák, melyek Botticellinek a Divina Commedia illusztrációiból szöktek Esztergomba, valamint a rajzolt és karcolt vonalak azonos vezetése más – már fémjelzett Botticelli művekével egyező volta, vagy a Temperantia pillér alján a karcolt MB, illetve SMB, - Sandro Mariano Botticelli -

található a firenzei kéziratokban is. A firenzei Ognisanti templomban Botticelli sírkövén ugyanezzel találkozhatunk (a családnévként használt Mariano-val), és egyezik hiteles aláírásával a Divina Commediát illusztráló egyik angyal kezében szorongatott kis feliraton.

A Temperantia melletti oszlopfő rajza szintén Botticellire vall, mert az akantuszlevelek, voluták ilyen elrendezése más festőnél nem jelentkezik. Nem szokásos ebben a korban a kompozit és korinthusi oszlop hibrid átmeneti elrendezése ilyen egyedi formában. Megtalálható azonban Botticelli egy elismert képén, a Madonna della Loggia festményen Firenze Uffizi képtárában.

A kulturális örökséggel és ezen belül az épített örökséggel, nevezetesen a műemlékekkel való foglalkozás csapatmunka, vagy ahogy ma trendi mondani - interaktív team munka. Egy freskó nem élhet meg az egész épület szerkezetének, funkcióinak eredeti működési körülményeinek, épületkutatásának adatainak, és az adott korszak szellemi és művészettörténeti szövedékébe, kontextusába illesztése nélkül.

A Studioloiban festett architektúra építészeti elemzése is a restaurátori, művészettörténeti adatokkal találkozott, nevezetesen, hogy a megrendelő Vitéz János lehetett 1460-1470 között, a nemzetközi kapcsolatokban is kitűnő humanista, Mátyás király nevelője, esztergomi érsek. Vitéz János bizonyosan ismerte Leon Battista Alberti elméleti munkáit, a De re aedificatoriát, valamint a De picturát is, és ikonográfiai programjához ezekből meríthetett. A falképen megjelenő építészeti motívum ritmikus tagolást mutat és a figurális ábrázolásokat rendezi. Az alakok rálátásra szerkesztettek, míg az íves archivolt - érthető módon - alulnézetben tárul fel. Felismerhető ebben is az Alberti féle Colosseum motívum, épp úgy, mint Botticelli későbbi munkásságában következetesen.

A restaurálással párhuzamosan folytatott művészettörténeti elemzés úgyszólván vonalról vonalra vizsgálta végig a képet, és mind a restaurátori munkáról, mind művészettörténeti kutatások eredményeiről rendszeres beszámolók hangzottak el hazai és nemzetközi konferenciákon, melyekhez dokumentációs kiállítások csatlakoztak.

A művészettörténeti kutatás révén Botticelli Sandro di Mariano (1445-1510) életrajzának szövevényét végig szálazva pontosan beilleszthetők a történeti adatok. A Vitéz János által alapított és 1467 június 20-án megnyitott nemzetközi jelentőségű Academia Istropolitana megnyitásakor a falképeknek a Studioloiban már készen kellett lenniük. Botticelli Filippo Lippi tanítványa volt akkoriban Firenzében, és érdekes módon nem követi őt a többi tanítvánnyal együtt 1467-ben Spoleto-ba, ahova Filippo Lippi a műhelyét végleg áthelyezi. Botticelli Firenzében marad, és 1470-ben saját műhelyt, műtermet nyit. Ugyanebben az esztendőben megbízzák a Mercantia kereskedőházban két Erény allegorikus alakjának megfestésével, noha a munkát korábban másnak, Piero Pollaiuolónak adták. Per is lett ebből, és az ítélet szerint a Medici család befolyása rendezte a helyzetet. (Ez a kép Botticelli legrégebbi ismert képe). E történetből két dologra lehet következtetni: volt elegendő pénze az önálló műhely létrehozásához és hírneve hogy a Mercantia kereskedőházban ugyan nem két, de egy Erény alakját a Fortitudot (az Erőt) ő fesse meg. *Igen valószínűnek látszik, hogy mind a pénzt, mind a hírnevet Esztergomban szerezte meg. A firenzei Fortitudo az Uffizi képtárban látható, mint Botticelli legkorábbi szignált képe.*

Botticellinek a Mediciekkel való kapcsolata ismert Balogh Jolán hatalmas művéből, a „Reneszánsz Mátyás Király Udvarában” címűből. Ebben leírja Vasari közlését arról, hogy Firenzében, a Palazzo Vecchio-ban Lorenzo Medici dicsőítését (Trionfo di Lorenzo) ábrázoló freskón Mátyás király firenzei követét Botticelli rajza nyomán festette meg. Ha Mátyás követe ilyen szoros kapcsolatban állt Botticellivel, akkor vélhető, hogy a Mediciek Mátyás figyelmét felhívhatták Botticellire, akit a Mercantiában az egyik Erény, az előbb említett Fortitudo megfestéséhez is hozzásegítették.

Az itt ismertetett könyv három szerzője a tágabb szakmai és művelt laikus közvélemény elé tárja ezen a kiállításon és érdekesen izgalmas könyvében az eddigi eredményeit. A kutatás, konzerválás, restaurálás, művészet és építészettörténeti kutatás nem fejeződött be, még jó ideig tart majd.

A további eredmények, viták tárgyilagos légköre vezethet majd a végleges döntéshez.

Jómagam, mint szubjektív, elfoglalt szemlélő és olvasó, nagyon szeretném, ha az esztergomi Királyi palota Studiolojának erényei lennének a legkorábbi, hiteles Botticelli falképek, köztük a Fortitudo is, mint elődje a firenzeinek.

Műemléki kerekasztal a brit trónörökösrel

Gregory John Dorey brit nagykövet 2010. március 19-ére a péceli Ráday kastélyba invitálta hazai örökségvédőink tekintélyes képviselőit, akik a barokk kastély emeleti szalonjában – „ebédlő palotájában” – brit műemlékvédőkkel találkoztak. A megbeszéléshez dél körül Charles walesi herceg is csatlakozott.

A meghívottak munkásságát Bogay Katalin, hazánk UNESCO nagykövete mutatta be a vendégeknek. Charles herceg számos műemléki helyreállítást kezdeményezett már hazájában. Magyarországi útjára magával hozta gazdasági tanácsadóját, Kit Martint. A herceg hangsúlyozta, hogy a műemlékek helyreállításához gondos gazdasági terv nélkül nem szabad hozzáfogni. Nagy-Britanniában a műemlékek helyreállítói állami támogatásra is számíthatnak, de csak akkor, ha a munkálatokhoz jelentős magántőkét is mozgósítani tudnak.

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal elnöke, Mezős Tamás arról szólt, hogy milyen területeken számíthatunk a brit és magyar örökségvédők közös munkájára. A walesi herceg a mohón építkező befektetők által okozott városképi károkról is beszélt. London jellegzetes sziluettjét a különösebb megfontolás nélkül épített toronyházakkal teszik tönkre. „Legalább egy csoportban, és nem szétszórva építenék fel ezeket” – vélte.

Ráday Mihály a Szépművészeti Múzeum tervezett átépítése kapcsán különös veszélyre hívta fel a figyelmet. A művészettörténész úgy látja, hogy hazai építészaink számára nem első sorban a jól működő házak létesítése a fontos, terveikben sokkal inkább „magukat igyekeznek megvalósítani”. „Önmutogató” beavatkozásaikkal nagyon gyakran a történeti együttesek meglévő harmóniáját veszélyeztetik.

Magam a műemléki szakemberek és a civil városvédők közötti harmonikus együttműködés fontosságára és eredményességére hívtam fel a figyelmet. Említettem, hogy az építészet nem osztható fel „történeti építészetre” és „mai építészetre”: Az építészet „folyamat”, alkotásait összefüggéseikben kell értelmezni és kezelni.

Catherine Leonard, a 3,8 millió tagot magába foglaló brit National Trust civil műemlékvédő szervezet munkájának eredményeiről szólt. Az önkéntes örökségvédők eddig közel négyszáz, pusztulásra ítélt, jelentős műemléket vásároltak meg a szigetországban. Ezeket egytől egyig gondosan helyreállították és sokféle célra, nyereségesen működtetik. Nagy Britanniában – vélte a brit elnöknő – minden esetben a műemlékek helyreállításában rejlő lehetőségeket keresik. Mint köztudott, nálunk, Magyarországon inkább a problémákat.

Winkler Gábor

Állásfoglalás a Szépművészeti Múzeum bővítésével kapcsolatban

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága jelen állásfoglalásával ismerve az 1972-es UNESCO Világörökség Egyezmény alkalmazásának szempontjait, eljárásrendjét – arra kívánja felhívni a döntéshozók figyelmét, hogy a Szépművészeti Múzeum megújulását, fejlesztését célzó program csak akkor lesz elfogadható, ha az nem veszélyezteti a világörökségi (kiemelkedő, egyetemes) érték fennmaradását. Olyan programra és olyan, azt megvalósító építészeti megoldásra van tehát szükség, amelyben korunk építészeti beavatkozásai nem jelentik a meglévő történeti, építészeti, városépítészeti – értékek át- vagy felülírását, hanem megfelelő visszafogottsággal illeszkedve, az eredeti koncepció hatékonyabb érvényesülését szolgálják.

Az Andrásy út a budapesti Hősök terével és így a Szépművészeti Múzeummal együtt 2002 óta világörökségi terület, amellyel kapcsolatban az Egyezményhez történt csatlakozáskor a Magyar Állam kötelezettséget vállalt arra, hogy biztosítja a helyszín kiemelkedő egyetemes értékének a megőrzését, fenntartását. A XIX. századi Hősök tere része egy nagyszabású városépítészeti koncepció szerint megvalósított együttesnek, amely ráadásul különleges szimbolikus tartalmakat is hordoz. Olyan hely, amely eredeti formájában ma is kiválóan szolgálja Budapestet. Ennek az együttesnek az egyik meghatározó eleme a Szépművészeti Múzeum. Ezért fejlesztése esetén csak olyan program fogadható el, amelynek nincs a Hősök tere egyensúlyának, harmonikus rendjének, történeti struktúrájának a megbontását eredményező építészeti következménye.

Összhangban számos szakmai és civilszervezet által a közelmúltban megfogalmazottakkal, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság is növekvő aggodalommal követte a Szépművészeti Múzeum tervezett átalakításának, bővítésének alakulását; ugyanakkor elismeréssel nyugtázza Baán László úrnak, az intézmény főigazgatójának döntését, amellyel új irányt szabott a projekt megformálásának. Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság a jelen szakmai állásfoglalásával azt kívánja elősegíteni, hogy valóban elfogadható, sőt jó megoldás szülessen.

Tudjuk, hogy a Szépművészeti Múzeum intézményének fejlesztési szándéka megfelel a műemléki-, történeti épületben illetve környezetben működő hasonló intézmények világszerte általánosan jelentkező problémáival. Öröndetesnek tartjuk, hogy az európai uniós pályázati rendszerben megjelennek olyan lehetőségek, amelyek, tiszteletben tartva a fenntartható fejlesztés elveit, lehetővé teszik értékeink megújulását is. Ha azonban a fejlesztési program túlfeszíti az adott építészeti kereteket, az veszélyt jelent a (világörökségi) érték megmaradására.

Lehet sorolni különféle példákat Európa és a világ bármely pontjáról, elemzésük nyomán az a legfontosabb tanulság szűrhető le, hogy sehol sincs olyan jelentős múzeum, amely úgy gondolja átalakulását, hogy a beavatkozással eredeti értékeit nem kiegészíti, hanem kisebb-nagyobb mértékben mintegy felszámolja azokat. Ennek megfelelően a Szépművészeti Múzeum esetében is minden beavatkozás különösen nagy felelősséggel jár, elsősorban a szóban forgó világörökségi helyszín és a különleges épület egyedi adottságai miatt.

A Szépművészeti Múzeum esetében különösen fontos szempont, hogy az nem csak egy fejlesztendő intézmény, hanem olyan ÉPÜLET, amely eredeti megjelenésében része a páratlan értéket képviselő környezetének, azaz a múzeum fejlesztése során minden javasolt kiegészítésnek, bővítésnek a meglévő értékek megőrzését is figyelembe kell vennie.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságnak nem feladata, nem célja és nem is szándéka a Szépművészeti Múzeum XXI. századi megújulásának ellehetetlenítése. Azt viszont szakmai és – ettől elválaszthatatlan – morális kötelezettségünknek tartjuk, hogy véleményünkkel kizárólag olyan megoldás elfogadását mozdítsuk elő, amely valóban összeegyezteti, pontosabban egyszerre valósítja meg az értékőrzés és a fejlesztés igényeit.

Meggyőződésünk, hogy a Szépművészeti Múzeum fejlesztésével kapcsolatos elvárásokat már a tervezési program meghatározásakor a világörökségi együttes adottságaihoz kell igazítani! Véleményünk szerint ez azt is jelenti, hogy a világörökségi érték komoly veszélyeztetése nélkül nem építhető a térre olyan építmény, amely kitakarná a tér látványából az eredeti koncepció szerinti térfalak bármilyen részét! Hasonló elvi-szakmai megfontolásból nem tartjuk elfogadható megoldásnak a múzeumépület homlokzatát karakteresen meghatározó történeti lépcsősor bármilyen megváltoztatását.

ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság, 2010. március 26.

MŰEMLÉKI VILÁGNAP 2010

2010. április 19-én, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Dísztermében került sor az idei Műemléki Világnapi ünnepségre Dr. Hiller István oktatási és kulturális miniszter úr jelenlétében, melyet délután a 150 éve született Möller István tiszteletére rendezett tudományos konferencia és emlékülés követett. A eseménydús nap az Örökség Galériában rendezett „Felmérés és fotódokumentáció – Möller István jegyzetfüzetei című kiállítás megnyitójával zárult.

A délelőtti ünnepi megemlékezés keretében adták át az idei miniszteri kitüntetések és elismerések, így a Forster Gyula és Schönvisner István Díjakat és Emlékérmeket a műemlékek és a régészeti örökség megóvása érdekében kiemelkedő teljesítményt nyújtott szakembereknek.

Az idei kitüntetettek sorában örömmel üdvözölhettünk ICOMOS tagokat is, mint

DR. CZÉTÉNYI PIROSKA okl. építész-mérnököt, műemlékvédelmi szakmérnököt, *akinek a hazai műemlékvédelem érdekében végzett fél évszázados meghatározó jelentőségű szakmapolitikai, oktatói és publikációs tevékenységének elismeréseként* Dr. Hiller István oktatási és kulturális miniszter **A MŰEMLÉKVÉDELEMÉRT FORSTER GYULA DÍJAT** adományozta.

SZEBENI NÁNDOR díszítőszobrászt, díszítőfestő restaurátor művészt, műemlékvédelmi szakmérnököt, *akinek a hazai műemlékek ornamentális festésének kutatásában, magas szintű felújításában, illetve a felújítások irányításában, valamint a jövő díszítőfestő nemzedéke szakmai színvonalának emelése terén kifejtett több évtizedes tevékenységének elismeréseként* Dr. Hiller István oktatási és kulturális miniszter **A MŰEMLÉKVÉDELEMÉRT FORSTER GYULA-DÍJAT** adományozta.

JUBILEUMI MÖLLER ISTVÁN EMLÉKÉRMEK

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság az idei Műemléki Világnapon, a Möller István születésének 150. évfordulója tiszteletére rendezett tudományos ülés alkalmából rendkívüli, jubileumi

Möller István emlékérmeket adományozott

H. Nándori Klára Ybl-díjas építésznek

Kiemelkedő értékőrző és értékteremtő munkássága meghatározó a magyarországi műemlékvédelem történetében. AZ OMF tervező építészeként, később magántervezőként a hazai anastylosis kiemelkedő példáját alkotta Dömösön, tehetségét és lelkiismeretes munkáját szerte az országban számos mintaszerű romkonzerválás, műemlékhelyreállítás dicséri. Megalkuvást nem ismerő, tisztességgel alkotó műemlékes építész, aki személyében és alkotásaiban egyaránt példamutató a jelen és a jövő műemlék-helyreállítói, műemlék-restaurátorai számára. Munkája, főépítési, oktatói tevékenysége során tapasztalatának önzetlen továbbadásával generációk munkájának eredményességét segíti.

Dávid Ferenc Fülep Lajos-, Ipolyi Arnold- és Scheiber Sándor-díjas művészettörténésznek, a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje tulajdonosának

Az Országos Műemléki Felügyelőség majd a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézete tudományos munkatársa-ként az ízig-vérig műemlékes szakember neve elválaszthatatlanul összefonódott a műemléki épületkutatás elméletével és gyakorlatával. A falkutatás általa kialakított módszertanába fiatalabb régész és művészettörténész kollégák sorát avatta be.

Nehéz felsorolni, akár csak vázlatosan is, a művészet- és építészettörténet azon területeit, amelyekhez kutatásaival hozzájárult. A magyarországi zsinagóga-

építészettel foglalkozó munkássága egyedülálló. A fertődi Esterházy-kastélyegyüttes levéltári és helyszíni kutatása során a történeti térhasználat korábban nem ismert jellegzetességeit, részleteit ismerte fel.

Radványi György Ybl-díjas építészek

A BMGE Középülettervezési Tanszék oktatójaként azt a komplex szemléletet képviseli, ami az építészeti hagyomány, az örökség kisugárzásából kiindulva példamutató módon határozza meg az új építészet harmonikus kereteit. Hallgatók seregének figyelmét irányította az építészeti örökség fontosságára, az általa szervezett felmérési gyakorlatok fontos települések értékőrző munkáját segítették. A magyar építészok-tatásnak nemzetközi rangot adott a francia oktatás építészkar felelőse-ként, ahol a magyar építészettörténetből, örökségvédelemből szereztek meghatározó ismereteket külföldi hallgatók. Közülük többen hirdették tovább ezeket az értékeket, amikor magyar példát választottak Franciaországban készített diplomamunkájukhoz.

Értékőrző szemlélete határozza meg tervezői tevékenységét is, ami bizonyíték arra, hogy épített örökségünk és műemlékeink alapos ismerete nélkül nem születhet értékes új építészet.

✱

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság az idei Műemléki Világnapon, a Möller István születésének 150. évfordulója tiszteletére rendezett tudományos ülés alkalmából rendkívüli, jubileumi

Nemzetközi Möller István emlékérmeket adományozott

Dr. Szabó Bálint kandidátus, egyetemi tanár (Kolozsvár)

szakértői lehessenek. Az általa irányított UTILITAS Srl nem csak jelentős műemlékhelyreállítási gyakorlati műhely, hanem valóságos szellemi bázisként vesz részt a fiatalok képzésében-továbbképzésében. Több évtizedes szakmai tevékenysége, tudományos munkássága alapján a teljes Kárpát-medence meghatározó műemlékvédelmi szakembereként vált ismertté.

✱

A Möller István által tervezett Budapest XIII. kerület, Lehel téri templom Árpád-házi Szent Margit Plébánia közösségé részére - a templom közel nyolc évtizedes áldozatos és szakszerű gondozásának elismerésére - a templom plébánosa, Várnai Péter címzetes prépost Emléklapot vehetett át az ICOMOS elnökétől, Nagy Gergelytől.

Ezúton is gratulálunk a kitüntetetteknek!

Tudományos Konferencia

A délutáni tudományos konferencián elhangzott előadások során különféle megvilágításban ismerhettük meg alaposabban Möller István meghatározó egyéniségét, munkásságát és gazdag életművét:

- Bozóki Lajos: Möller István és a lékai vár
- Radu Lupescu: Möller István tevékenysége Vajdahunyadon és a Hátszegi medencében
- Marótyz Katalin – Halmos Balázs: MöllerIstván tevékenysége a gyulafehérvári székesegyházon a korabeli és a mai műemlékvédelem-elmélet tükrében
- Sarkadi Márton: Möller István helyreállító munkája a gyulafehérvári székesegyházon
- Havasi Krisztina: MöllerIstván és Esztergom, Pilisszentkereszt, Eger: építészettörténeti vizsgálatok és kőfaragványok
- Gy. Balogh Ágnes: Möller István, a műegytemi tanár
- Bardoly István: „Igen veszedelmes útra léptünk” – Zsámbék 1933-1934
- Prákfalvi Endre: Möller Lehel téri temploma
- Kalmár Miklós: Elnöki zárszó – Möller István hatása ma

A Műemléki Világnap keretében került sor idén is az ICOMOS- és Műemlékvédelmi Citrom-díjak átadására. 2010-ben három ICOMOS-díjat és három Műemlékvédelmi Citrom-díjat ítelt oda az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslatára

a Balatonfüred-Balatonarács, Lóczy utca 51. sz. épületet

ICOMOS-Díjban részesíti

a kiemelkedő és példamutató módon megvalósított történeti környezetbe harmonikusan illeszkedő, annak történeti és természeti értékeit tiszteletben tartó új épület építésének elismerésére, annak bizonyítékeként, hogy egy mai mértéktartó kereskedelmi épület megfelelő építészeti eszközökkel a műemléki környezetben is a történeti együttes harmonikus, arányosan illeszkedő színvonalasan részévé válhat.

A *Vér Péter* építész tervezte CBA áruház és kávézó Balatonarácson feltűnés nélkül simul bele környezetébe, megőrizve a régi és új közötti harmóniát - a hajdan ott állt lakóépület reinkarnációjával újjáteremtve a kialakult kis főteret, megőrizve a település léptékét, a harmonikus utcakép arányait. Az egykori beépítés elrendezését az új épület megtartja, a funkcionális részek közötti hierarchikus tagolásával, anyaghasználatával is a hagyományos építési módot követi. A saroktelken álló ház tiszta, egyszerű formanyelve egységes építészeti karaktert mutat: rend, bölcsesség, nyugodtság és derű, egyensúly és életszeretet sugárzik át minden homlokzatán.

*

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslatára
a Budapest VI. kerület, Andrásy út 23. sz. Wahrmann-palota épületét

ICOMOS-Díjban részesíti

a kiemelkedő és példamutató módon megvalósított történeti épület felújításának és új rendeltetés céljára történő átépítésének-bővítésének elismerésére, az épület alapos helyreállításáért, új funkcióra való alkalmazásáért, valamint a történeti épület bővítéséért, kiegészítéséért, amely kortárs hangnemben készült, de gondos tervezéssel jól együttműködik a műemléképülettel.

Az Andrásy út 23. számú Wahrmann-palota 1882 és 1884 közt épült Freund Vilmos tervei szerint. Az épület méltó helyéhez, a Sugárút egyik legrangosabb, az Operával szembeni telkéhez: eleganciája, részletei, anyagai a helyszín és a korszak legjobb épületei közé emelik. Az irodaházzá alakított egykori bérpalota a helyreállítás során megőrizte értékeit, eredeti pompájukat kapták vissza terei, az egykori tulajdonos reprezentatív lakása régi fényében ragyoghat. Külső és belső homlokzatain gondosan restaurálták díszzeit, sgrafittóit.

Az új részek kialakítása, az udvarlefedés és a bővítés eleganciájában, építészeti minőségében követi a régi épületet, de hangnemében, formálásában összetéveszthetetlenül kortárs megfogalmazású. A legfelső szintre vezető lépcső a régi meghosszabbítása, mai megjelenésű, eszköztelenül képes összhangot teremteni az épület új és régi részei között. Az egykori zárófödém feletti bővítés az udvar felől visszafogott üveghomlokzat mögé, az utcák felé az eredeti homlokzatot záró balusztrád mögé húzódik, így az épület megjelenését nem zavarja. Tervező: König Tamás, Wagner Péter Megbízó: Leuven Kft.

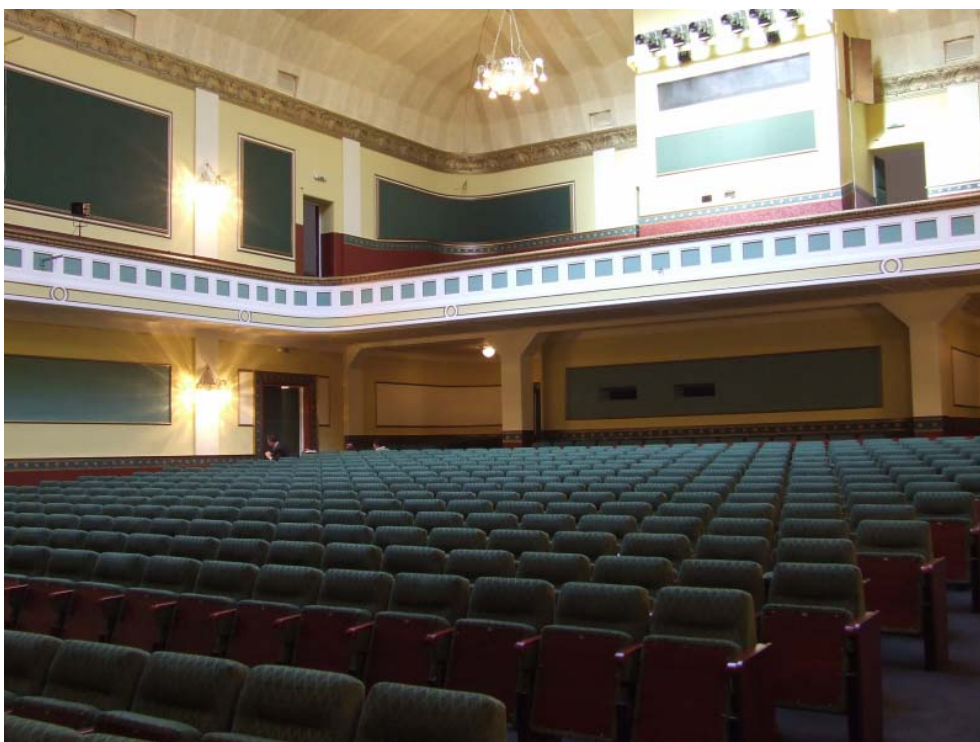
*

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslatára

Az „Ózdi Olvasó”, volt altiszti és munkás Olvasó Egyleti székház épületét

ICOMOS-Díjban részesíti

a kiemelkedő és példamutató módon megvalósított új rendeltetés céljára történő átépítésének-bővítésének a műemléki értékek megőrzésével és felszínre hozásával megvalósult bemutatásának elismerésére, az Olvasó Egyleti Színház épület rekonstrukciójáért, hasznosításáért, a helyreállítás igényes, az eredeti terv és megvalósítás szellemében történő tervezéséért és kivitelezéséért.

A Rimamurány Salgótarján Vasmű Részvénytársaság Ózdi Gyári Felvigyázó- és Munkásszemélyzet Olvasó Egylete (alapítva: 1884) első székházát váltotta fel a **Marschalkó Béla** által magyar-szeccsziós stílusban tervezett, a Rima művek költségén 1923-24-ben emelt, a 20. század során többször felújított reprezentatív színház-épület. A 2005 óta műemlékként védett épület színházi célú ismételt helyreállítását a Hadas Múterem – Rudolf Mihály DLA, Ybl-díjas építész és munkatársai - tervei szerint Ózd városa, mint tulajdonos megrendelésére végezték el. A helyreállítás magába foglalja a színházi nézőterem felújítását, a földszinti és emeleti foyer, valamint az emeleti táncterem rekonstrukcióját. Megújult a mennyezeti üveg munka, a belső téri díszítő festés és a berendezések (köztük a díszes csillárok és falikarok) nagy része; valamint 2009-ben elkészült a két színpad-közeli falpillér rekonstrukciós művészi festése, a főhomlokzati sgrafitto restaurálása és a bejárati terazzo burkolat művészi rekonstrukciója. Az épület külső környezetének a tervekben szintén szereplő megújítása ezután fog elkészülni. A tudományos kutatási eredményeken alapuló igényes és komplex, az eredeti alkotás szellemében megvalósított tervezés és helyreállítás példásan szolgálja egyszerre az értékőrzést és a mai igényeket kielégítő funkciókat.

✱

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslata alapján

Műemlékvédelmi Citrom-díjat kapott

a Budapest, V. kerület, Pesti Városvfal

az utóbbi évtizedekben bekövetkezett elhanyagolása nyomán kialakult méltatlan állapotáért, a Budapest építéstörténete szempontjából meghatározó pesti városvfal utóbbi évtizedekben való elhanyagolásáért, a kapcsolódó telkek, területek mai fejlesztésekor adódó lehetőségek elmulasztásáért.

Pest egyes részeiben ma is meglévő városvala zömmel a 15. században épült körülfogva a mai belvárost, egészen a Dunáig. A több ostromot megélt falak utolsó teljes felújítására a Rákóczi szabadságharc idején került sor. Az 1780-as években kezdték meg a falak lebontását, utolsóként a Hatvani kapu tűnt el 1808-ban. A megmaradt 2.2 km hosszú fal jelentős része a későbbi ráépülések miatt ma a rajta álló házak udvarán található, kevés helyen látható, a városszerkezet kialakulásában betöltött szerepe nem érzékelhető, ami pedig a város lakóinak tudatában, és öntudatában, idegenforgalmi látványosságként, egyaránt fontos lenne. Korábban voltak kezdeményezések a jelzésére: táblák, feliratok; a fal egy szakaszának (a Királyi Pál utcában 60-as években kialakított, mára bezárt múzeumudvarral) bemutatásra. A pesti városvfal ma gyakorlatilag megközelíthetetlen, közterületről láthatatlan, állapota rohamosan romlik, kulturális programok helyett, lom és szemét tölti meg; helyzete rosszabb, mint ötven éve. Jelentős szakaszok méltó keretbe foglalására van szándék, de nyilatkozatoktól eltekintve semmi nem mutat a megvalósítás irányába.

✱

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslata alapján

Műemlékvédelmi Citrom-díjat kapott

a Miskolci Kis-Avas Pincesor

az együttes pusztulását előidéző elhanyagolásáért. Annak ellenére, hogy Miskolc városa várostörténeti szempontból kiemelt jelentőségű területnek nyilvánította, olyan folyamatok indultak el, amelyek alapvetően megváltoztatják a beépítési rendet és az építészeti világot vagyis visszafordíthatatlanul károsítják az értékes együttest.

Miskolci város életében a többségükben 3-400 évesnél idősebb, de legalább 200 éves Avasi pincék mindig nagy gazdasági jelentőséggel, amellet lakó-, pihenő és szórakozó funkcióval is bírtak. A pincesorok településszerkezeti szerepe jelentős volt a régen, és ma is az, mivel az avasi terület közvetlenül kapcsolódik a városcopyponthoz; az egymás fölött 3-4 sorban elhelyezkedő avasi pincék szerves részei a város történeti-műemléki látványának. A Kisavas és a Mélyvölgy területén található az Avas legszebb, sok esetben emeletes borházai. A város mintegy 1400-1500 borházának döntő többsége, 800-900 található az ideális fekvésű és mikro-klímájú Avason. A terület védelméről Miskolc Megyei jogú Város Önkormányzata a város településrendezési tervében gondoskodott, a TÖRTÉNELMI AVAS városrésze külön tervet készített. Ennek ellenére sajnálatos módon olyan - minden bizonnyal engedély nélküli - építési, átépítési folyamatok indultak be, amelyek jövátéhetetlen és visszafordíthatatlan változtatásaikkal méltatlanok az értékes avasi pince-együtteshez, maradandó károkat, pótolhatatlan veszteségeket okozva annak értékeiben.

✱

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslata alapján

Műemlékvédelmi Citrom-díjat kapott

a Budapesti Közraktárak

a jelentős történeti értéket képviselő épületek fejlesztés ürügyén bekövetkezett részbeni bontásáért és hamis bemutatásáért. A zsűri Citrom-díjban részesíti a közraktárakkal való bánásmódot, melynek során a terület fejlesztésének ürügyén a jelentős építészeti értéket képviselő, más célra is felhasználható épületeket részben lebontották.

A Közraktárak Budapest múltjának jelentős emlékei, hiszen fontos szerepet töltöttek be a főváros ellátásában, az 1880-as évek eleje óta fogadva a Dunán érkező árutömeget. A budapesti világörökségi ütköző zónában álló, mára funkcióját veszítő épületegyütteshez kapcsolódóan új szórakoztató központ építését határozták el. A helyreállítás, bővítés, hozzáépítés helyett, a raktárak egy jó része eltűnt, más részét bontás után rekonstruálták. Az ingatlanfejlesztésnek, az új építészet megjelenésének, akár bálna-alakú épületnek önmagában, műemléki szempontból akadálya nincs, a beruházásnak sok sikert kívánunk, építészeti értelemben is. A Citrom-díjat a Közraktárakkal való bánásmód, a róluk való gondolkodásmód érdemelte ki. Az a gondolkodásmód,

- amely egy új, akár értékes, látványos épület emelését egy régi elpusztításával tudja elképzelni
- amely több mint száz éves, más funkcióra igen jól felhasználható épületeket bontásra ítél,
- amely úgy gondolja, hogy megőrzi az épületet, ha bontás után újraépíti,
- amely nem nyilvánította védetté a nyilvánvalóan értékes épületet,
- amely naivan feltételezte, hogy a világörökségi pufferzóna bontás ellen elegendő védelem,
- amely nem érti, hogy egy történeti épület megtartása, bővítése, új elemmel való kiegészítése érdekesebb, értékeesebb, mint új felépítése egy régi épület helyén.

Ágostházi László DLA:

EMLÉKEZZÜNK RÁ, HOGY. . .

Május

- május 1. **150 éve** ((1860) született *Zielinski Szilárd* mérnök, a hazai vasbetonépítés úttörő egyénisége, akinek legismertebb alkotása a Ray Rezső Vilmosmal együtt tervezett, műemlékként védett budapesti Margitszigeti víztorony
- május 1. **140 éve** (1870) született *ifj. Rimanóczy Kálmán*, sok nagyváradi és környéki középület, palota, kastély tervezője
- május 2. **180 éve** (1830) halt meg *Kasselik Fidél*, pesti klasszicista paloták, templomok (pl. a Józsefvárosi római katolikus templom) tervezője
- május 3. **215 éve** (1795) szentelték fel *Pápán a Nagytemplomot*, Fellner Jakab és Grossmann József alkotását
- május 12. **170 éve** (1840) született *id. Rimanóczy Kálmán*, Nagyváradon és környékén alkotó építész
- május 13. **450 éve** (1560) kezdték el *újraépíteni Besztercén /Erdély/ az evangélikus (szász) templomot*
- május 16. **115 éve** (1895) helyezték el ünnepélyesen a *Parlament kupolájának* (Steindl Imre) zárókövét
- május 18. **20 éve** (1990) adták át *Dömösön a hajdani prépostság helyreállított atemplomát*
- május 24. **85 éve** (1925) avatták fel a *veszprémi Múzeum* épületét

Június

- június 1. **265 éve** (1745) szentelte fel Esterházi püspök *Vácrátóton az róm. kat. templomot*
- június 2. **275 éve** (1735) helyezték el *Kalocsán a székesegyház* alapkövét
- június 13. **285 éve** (1725) szentelték fel *Kolozsvárott a jezsuita, majd piarista templomot* (Christoph Tausch)
- június 13. **150 éve** (1860) helyezték el *Fadd-on (Tolna m.) a plébánia templom* (Wagner János pesti építőmester) alapkövét
- június 16. **170 éve** (1840) született *SCHÁRMÁR JÁNOS*, a Sopronban és környékén alkotó építész, egyebek közt az Orsolyiták rendházának és templomának tervezője

- június 17. **155 éve** (1855) született *Alpár Ignác*, kora talán legtöbbet foglalkoztatott, s ezért meghatározó jelentőségű magyar építész
- június 22. **120 éve** (1890) született *Meczner Lajos* Ybl-díjas építész, műemlék épületek helyreállítója
- június 26. **265 éve** (1745) helyezték el a *budai Batthyány-téri Szt. Anna-templom* (Hamon Kristóf, majd Nepauer Máté) épületének alapkövét
- június 27. **110 éve** (1900) szentelték fel *Budapesten, Kőbányán a Szt. László templomot* (Lechner Ödön)
- június 28. **80 éve** (1830) helyezték el ünnepélyesen *Budapesten a Ludoviceum (Ludovika Akadémia) épületének* (Pollack Mihály) alapkövét
- június 30. **310 éve** (1700) helyezték el *Egerben a jezsuita (ma cisztercita) templom* (Pethő István jezsuita építész) alapkövét

ICOMOS Híradó, a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei
Szerkesztőség: 1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Levél cím: 1535 Budapest, Pf. 721. Telefon/fax: 212-76-15
E-mail: secretariat@icomos.hu

Honlap: www.icomos.hu

Kiadja a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal

Szerkesztő: Keller Annamária

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tagságával járó előnyök:

- állandó informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb. az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén

- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ legtöbb múzeumába, műemlékébe, romterületére

- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság pártoló Jogi tagja:

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal